

# VEČERNI LIST

## NEODVISEN DNEVNIK

Cena celoletna po pošti K 40.—, za Ljubljano K 36.—  
 polletna " " " 20.— " " " 13.—  
 četrtletna " " " 10.— " " " 9.—  
 mesečna " " " 3'50.— " " " 3.—  
 Redništvo in uprava: Kopitarjeva ulica 6. — Telefon 50.

Inserati: Enostopna petliversta (59 mm široka in 8 mm visoka ali nje prostor) za enkrat po 50 vna., za dva- in večkrat po 45 vna. — Ob sobotah dvojni tarif. — Poslano: Enostopna petliversta K 1.—, — izhaja vsak dan, (vzemši) nedelje in praznike, ob 8. uri popoldan.

### Gorica, Trst in Istra izgubljeni?

Posebno poročilo »Večernemu listu«.

Bern, 15. marca. Švicarski diplomatični krogi so prejeli iz Pariza vest, da se je svet dezetorice sporazumel s sledečo rešitvijo jugoslovansko-italijanskega spora: 1. Italija odstopi Jugoslaviji Dalmacijo in si pridrži le nekaj otokov vojaškega pomena.

2. Reka postane svobodno mesto pod protektoratom velevlasti. 3. Jugoslovani se odrekujejo vsem pravicam na Goriško, Trst in Istro. 4. Italijanske in jugoslovanske manjšine dobe v obeh državah svojo avtonomije.

### Vse zahteve Italije sprejete?

LDU Berlin, 15. marca (ČTU) K vesti »Baseler Nachrichten« iz Pariza, da so za-vezniki sprejeli vse zahteve Italije, pri-činoma »B. Z. am Mittag«: Spor zaradi Soče, Reke in Dalmacije prepuščamo Ita-lijanom in Jugoslovanom. Protestirati pa moramo zoper diktatorijeno priklonitev nemške južne Tirolske, popolnoma nem-ških delov ob zgornji Adiji in popolnoma nemških mest Bolcana in Brixna. Ravno tako moramo protestirati proti priklonitvi nemškega Gdanskega k poljski državi. Na

tak način ne more priti do mira. Vendar pa se kaže, da bodo šele po prihodu pred-šednika Wilsona končnoveljavno odločili o teh vprašanjih. Ne pripoznamo odločit-ve, ki enostavno odklanja samoodlobo delov nemškega naroda. Italija mora po-misliti, da mora v svoji bodoči politiki zopet računati s sporazumom z Nemško Avstrijo, da bo imela zaslombo proti Fran-ciji v Sredozemskem morju in proti Jugo-slaviji v Adriji.

### Mažari pripravljajo med prekmurskimi Slovenci plebiscit.

Posebno poročilo »Večernemu listu«.

Ljutomer, 15. marca. Mažari so po celem Prekmurju razvili velikansko agita-cijo proti Jugoslaviji. Vrgli so med ljudstvo na tisoče letakov, tiskanih v prekmurskem narečju, v katerih hujkajo proti Jugo-slaviji, češ, da se bo ljudstvo moralo posrbiti, če Prekmurje pride pod Jugoslavijo.

Predvčerajšnjim je dvoje mažarskih letal metalo raznobarvne listke po prekmurskih vaseh. Na teh listkih hujkajo pro-ti slovenskim duhovnikom v Prekmurju.

Čitati je na teh letakih celo to, da imajo slovenski duhovniki pripravljen strup, s katerim bodo zastrupili studence, če bi se ljudstvo ne izreklo za Jugoslavijo.

Prekmurski župani so od ogrske vla-de dobili nalog, naj med prebivalstvom pripravljajo teren za plebiscit. Dobili so posebne tiskovine, v katere se bo vpisalo, kdo je za Jugoslavijo in kdo ne.

Dan glasovanja še ni določen.

### Nemško-štajerski kmetje se upirajo.

Posebno poročilo »Večernemu listu«.

Cmurek, 15. marca. Poročila, došla iz Cmureka, vele: Med kmetjskim prebival-stvom na celnem Srednjem Štajerskem se je razvila velika agitacija proti graški vla-di. Nedavno sem poročal o uporih kme-tov v gleichenberskem okraju. Sedaj pri-

hajajo enaka poročila tudi iz krajev se-verno od demarkacijske črte, iz radgon-skega, ormoškega in lipniškega okraja.

Med delavstvom in kmetjskim prebi-valstvom je nastalo veliko nasprotstvo. Graški socialni demokratje prirejajo na

### Dnevi odločitve.

Da se bližamo odločitvi v Parizu, o tem nam pričajo vznemirjajoče vesti, ki prihajajo preko Švice in Italije. Zadnje ve-sti trde, da so na mirovnem posvetu našli novo rešitev jugoslovanskega vprašanja. Italija bi se odrekla aneksiji zasedenih krajev, zato pa bi se združila ozemlja Slo-vencev in Hrvatov (brez Srbov) v enotno državo, ki bi bila z Italijo zvezana s trgov-skimi in carinskimi pogodbami. Italija bi po tem načrtu kontrolirala našo trgovino in jo nadzorovala tako, da bi bili navezani le na Italijo. Bili bi nekaka kolonija Itali-je. Drugo poročilo trdi, da bo Italija jutri v nedeljo anektirala Reko. Iz tega bi sle-dilo, da bi Italija zasedla trajno in anekti-rala vse jugoslovanske luke: Trst, Reko in Split. Split so Lahi res že zasedli. Tako bi Italiji bilo omogočena kontrola nad jugo-slovansko trgovino. Obenem bi pa Jugo-slavija, razcepljena na dva dela, ne bila močna in bi se Italiji ne bilo treba bati nove države.

Načrt, ki ga kolportirajo te vesti, o katerih ne vemo, če so resnične, je popol-noma imperialističen. Italija bi bila gospo-dar, mi pa njena kolonija, ustvarjena le zato, da bi jo Lah gospodarsko izkoriščal.

Na pariškem mirovnem posvetu sede moške, ki ne poznajo več sodobnega člo-veštva. Wilson s svojimi idejami je stopil v ozadje, tisti Wilson, ki je rešil zapad-no Evropo pred germanskim barbarstvom, stoji s svojimi idejami potisnjen v ozadje. Londonski pakt, ki ga Wilson noče prizna-ti, igra odločilno vlogo na mirovnem po-svetu, tisti londonski pakt, ki prepovedu-je, da bi se mirovnega posveta smel ude-ležiti rimski papež kot zastopnik krščan-ske pravičnosti in krščanske ljubezni med narodi.

Pravičnost, mir in spravo poliskajo v ozadje. Zmago slavi danes sila in moč de-setorice diplomatov. Gorje jim, ki niso po-znali pravice narodov in duha časa. Že čakajo pred vrati zastopniki krvavega na-silja, ki ga bodo v maščevanje začeli izva-jati nad zastopniki nasilnih vlad. Za pra-vico in resnico pa imajo vsi gluha ušesa. Voz drvi v brezno. Gorje mu, ki je za to odgovoren!

zmetih shod' hlapcev, dekel in dninarjev, nastopajo proti kmetu ter jih organizirajo v socialističnih organizacijah. Na drugi

strani pa vlada neprestano rekvirira zadnje ostanke živil kmetom. Položaj postaja od dne do dne resnejši.

## Za novo splošno stavko v Nemčiji.

LDU Berlin, 14. marca. (Brezlično) Na cestah in v delavnicah v Berlinu širijo med delavstvom ponovno propagando za splošno stavko, ki naj bi se začela dne 20.

t. m. V letakih in na govorih poudarjajo agitatorji, da se more ta stavka širiti na vso Nemčijo.

## Industrija v Uralu.

LDU Moskva, 14. marca. (Brezlično.) Finančni minister sibirske vlade je pred kratkim potoval po Uralu, da se prepriča o gospodarskem stanju te pokrajine. Kljub bližnji boljševiški fronti se je gospodarsko blagostanje počasi jelo dvigati. Po vsem Uralu se je zopet začela razvijati industrija. Sibirska vlada je sklenila, pomagati industriji v Uralu s tem, da ji da na razpolago 52 milijonov rublev.

## Streljanje na severni meji.

### Tihotapstvo.

Posebno poročilo »Večernemu listu«.

Dravograd, 15. marca. Pri Soboti se je včeraj med 3. in 4. uro popoldne zopet vršilo streljanje. Začeli so seveda zopet Nemci. Do spopadov vendar ni prišlo, pač pa se je iz velikovške okolice čulo streljanje s topovi.

Na štajerski črti od Sobote do Radgone je popoln mir. Nemci skušajo na prehodih čez demarkacijsko črto vtihotapljati velike množine živil.

\* \* \*

Ljubljanski dopisni urad poroča z dne 15. marca ob devetih dopoldne iz uradnega vira: Dne 14. t. m. je nemško letalo preletelo naše postojanke na Ljubelju. V ostalem je položaj neizpremenjen. — Včeraj so Nemci izročili naši predstraži deset orožnikov, ki so jih bili ujeli pri napadu na Soboto in jih odvedli v Celovec. Ostale naše vojske, ki so bili pri tej priliki ujeti, pričakujejo danes.

## Nemška pomota.

LDU Maribor, 14. marca. Kako je naš policijski šef dr. Senekovič osovražen pri Nemcih tudi v Gradcu, se zrcali tudi iz nastopnega primera: Neki Fistranetz, nekoliko podoben dr. Senekoviču, se je peljal v Gradec. Komaj izstopi na kolodvoru, že ga nadržali straža, aretirali ter zmerja s surovimi izrazi kakor »Jugoslawischer Schweinehund« itd. Aratcija in psovanje sta vzbudila splošno pozornost. Na ulici se je nadaljevala hujšajoča demonstracija, s katero so spremljali dozdavnega dr. Senekoviča do policijskega ravnateljstva. Šele, ko se je tu zadostno legitimiral, so uvideli zmoto, in policijski uradnik je moral hujšajočim šele izjaviti, da je osebno odgovoren, da dotičnik ni dr. Senekovič.

## Francoski komercialni urad v Belgradu.

LDU Pariz, 14. marca. (Dun. KU) Brezlično. Danes so osnovali v Belgradu francoski komercialni urad, da se ustanove trgovski in gospodarski stiki med Francijo in Jugoslavijo. Naloga tega urada bo tudi to, podajati Jugoslovanom vsa potrebna pojasnila glede francoskih izdelkov in lajtati promet s francosko trgovino.

## Poljski vojni minister.

LDU Varšava, 14. marca. (Brezlično.) General Lechiewski je bil imenovan za poljskega vojnega ministra.

## Nova vlada na Dunaju.

LDU Dunaj, 14. marca. (ČTU) Glavni odbor narodne skupščine bo še tekom današnjega dneva stavil svoje predloge za sestavo novega ministrstva. Glavni odbor je sestavljen iz treh predsednikov in iz petih pripadnikov krščanske socialno demokratske stranke in petih pripadnikov soc. dem. stranke. Nemški nacionalci so zastopani po enem članu, ki bo pri važnih glasovanjih tvoril jeziček na tehtnici. Nova vlada se bo bržkone že v jutrišnji seji predstavila zbornici. Okoli poldneva je krožil v poslanski zbornici nastopni seznam novih ministrov, ki bo najbrže tudi končoveljaven. Državni kancler: dr. Renner; namestnik državnega kanclerja brez portfelja: deželni glavar Predariskoga dr. Oton Ender (on bo krščansko-socialni državni zastopnik in minister-govornik v zastopstvu dr. Rennerja); poljedelski minister: Josip Stöckler; trgovina, veleobrt in javna dela (ta ministrstva bodo združena): dr. Ellenbogen; državni podtajnik: Zerdik; minister za socializacijo (nov urad): dr. O. Bauer; zunanje zadeve: dr. Franc Klein; finance: dr. Schumpeter; naučno ministristvo: dr. Feliks Meyer; promet: prejšnji prehranjevalni minister Paul; narodna bramba: dr. Deutsch; prehrana: dr. pl. Löwenfeld-Russ. Nadalje se govori, da vstopi dr. Stölzel kot državni podtajnik v justično ministristvo. V današnji seji ustavnega odseka je bil sprejet zakonski načrt o pripravi socializacije. Najvažnejše določbe tega zakona so: Iz ozirov javne blaginje smejo država, dežele ali občine primerne gospodarske obrate razlastiti in jih prevzeti v lastno upravo ali izročiti v upravo javnopravnih korporacij. Koristi nametščencev teh obratov so zajamčene s posebnim zakonom. Priprava tega zakona bo poverjena državni komisiji za socializacijo, koje predsedništvo bo obstajalo iz predsednika, podpredsednika in treh članov.

## Obravnava proti napadalcu Clemenceau-ja.

LDU Pariz, 14. marca. (Brezlično.) Danes se je pred drugim vojnim svetom pod predsedstvom polkovnika Hiverta pričela obravnava zoper Emila Cottina, ki je dne 19. februarja oddal 9 strelcev iz revolverja na francoskega ministrskega predsednika Clemenceauja.

## Iz pokrajine.

kr Iz Trebnjega. Na zadnji uradni dan je poklical novomeško okrajno glavarstvo na odgovor mnogo konjskih prekupcev in tihotapcev z govejo živino. Človek bi bil mislil, da bodo ti škodljivci mlade države občutno kaznovani, a zmotili smo se korenito. Kazni so bile od 50 do največ 200 K. Ni čuda, da so se potem ti vojni dobičkarji po gostilnah smejali in norčevali, češ, kaj pa je to meni, par sto kronc, zaslužil sem pa le lepe tisočake. Nekateri so prodali na Hrvaško do sto konj in še več, za katere ne bo nihče več zvedel. Poštenim kmetovalcem pa, ki so ubogo žival čez zimo iz golega usmiljenja prerediti, se bodo pa konji pri klasifikaciji bržkone zelo visoko cenili. Isto je tudi z govejo živino. Najlepši voli so se utihotapljali tja dol in izvažalo se je najboljšo meso. Poizvedbe so bile le površne, ugotovilo se je tihotapstvo le za eno ali dve glavi, — pa je bilo dosti. Koliko pa se je v resnici utihotapilo in potem prodalo za tri- ali štirikratno ceno našim strupenim sovražnikom, to pa je ostalo vsled brezbriznosti prikrito. Ako pa domač obrtnik pobije kako živinčce, da potem postreže domačemu uradništvu in bolnikom, je pa tako občutno kaznovan, da se ne upa tega nikdar več storiti, medtem ko so se tihotapci takoj ozrli po novem dobičku.

kr Rače. Resnično se torej na poslopju naše železniške postaje blišči črno na bellem: Rače. Bogsigavedi, kateri učenjak je to modrost za drag denar prodal železniški upravi? Občinski pečat in pošta imata Rače. In vsakdo le reče: Rače — v Račah, Hoče — v Hočah, Ruše — v Rušah, Luče — v Lučah; ne pa v Lučjem, v Rušjem, v Hočjem! Proč torej s tistim kozlim repičem! — Mimogrede bodi povedano, da imamo v Račah tudi »Tovarno vinskega cvetja« (spiritus).

kr Orniško premoženje pod državnim nadzorstvom. Predsedništvo deželne vlade za Slovenijo je z odlokom od dne 10. marca 1919 na podlagi § 1 naredbe z dne 30. dec. 1918 št. XXXI. Ur. l. pod nadzor vse premoženje, podjetja in zemljišča Jož. Orniča iz Ptujja ter imenovala v svrhu izvršitve te odredbe za nadzornika g. dra Ivana Fermevca. Zoper to nardebo ni nobene pritožbe.

kr Begunci, pozor! Dve begunski kmetčki družini, vsaka z najmanj eno delavsko močjo — če več, tem bolje — za obdelovanje večjega posestva ter reje živine v bližini Belgrada se sprejmeti pod izredno dobrimi pogoji. Ponudbe, brez rizike. — Močna dekla (begunka) se sprejme v do-

bri družini v Belgradu. — Sobarica, resna in ne premlada (begunka) se sprejme v dobri družini v Belgradu. Pogoji zelo dobri, hrana dobra, tečna in zadostna. Vožnja povsod prosta. Natančnejše pogoje se izve pri »Posredovalnem uradu za begunce v Ljubljani« Dunajska cesta 38/L.

kr Naši fantje v laškem ujetništvu. Iz Italije je prejelo naše ureništvo vojno dopisnico, ki nam jo je pisal Jožef Poje, vojni kurat že dno 6. novembra prejšnjega leta. Dopisnica se glasi: »Prosim, naznanite v slovenskih in če mogoče tudi v nemških časopisih našim sorodnikom, da smo vsi vojaki 7. lovskega bataljona živi in zdravi v laškem ujetništvu.«

ki Za častnega meščana je izvolil zagrebški mestni občinski zastop bivšega župana dr. Amruša, ki je poklenel mestu dve veliki ustanovi: za otroško polikliniko in otroško vzgojevališče.

kr Dijaški svet so te dni ustanovili študenti belgrajskega vseučilišča.

kr 10.000 šolskih klopov je naročilo natočno ministrstvo pri belgrajskih obrtnikih, da jih podpre v njih težavnem položaju.

kr Konec madjarskih šol na Hrvatskem. Na Hrvatskem in v Slavoniji so odpravili, oziroma pohrvatili vse madjarske šole.

kr Društvo za promet v Srbiji se je ustanovilo v Belgradu z glavnico 10 milijonov dinarjev. Društvo bo pospeševalo promet na železnicah, rekah in po cestah z avtomobili in vozovi.

kr Koliko bo stal kvintal pšenice. »J. S. Ekonom« prinaša računa o pridelavi pšenice. Ob danih razmerah bo stala kmeta pridelava pšenice po 333 K 82 vin. kvintal. Ako prištejemo prevozne in mlinske stroške, bo stal kilogram moke približno 6 K in tej ceni tudi odgovarja cena pšenice, ki nam jo bo a. važala Amerika. Še bomo stradali kruha!

kr Mestni vojvodi Stepanoviču. Te dni je prišel v Mostar vojvoda Stepanovič, ki so ga Moščani slovesno sprejeli in mu poklonili zlato sabljo in dve dragoceni puški.

kr Uspehi pustnih zabav v Sarajevu. So se kazali med drugim tudi v mestni zdravstveni statistiki. Število spolnih bolezni se je zvišalo vsak teden za približno 200 slučajev.

## Iz Ljubljane.

imenovanje. Ministrstvo vojaštva in mornarice kraljestva SHS je podelilo mornariškemu superijorju, pridelenemu ljubljanski garniziji in bolnici Dragotinu Kolju VI. činovni razred (čin polkovnika).

1. Gledališki svet. Seja gledališkega sveta bo jutri (v nedeljo) v pisarnici Slovenske matice ob devetih dopoldne (ne pa ob desetih, kakor je bilo pomotoma naznanjeno).

1. Obrtno tajništvo uraduje v prostorih Obrtno-kreditne zadruge v Ljubljani, Sodna ul. št. 11, vsaki dan od 2. do 5. ure popoldne. Naše obrtnike opozarjamo, da se v svojih zadevah obračajo na ta naslov. Snuje se »Obrtna Zveza«, ki bo izdajala svoj list.

1. Društvo zasebnih uradnikov in uradnic opozarja člane in članice, ki so vpisani v srbohrvaški tečaj, da se je pričelo s trgovsko korespondenco v cirilici ter jih prosi, da pouk redno obiskujejo.

1. Prehodno gospodarski urad v Ljubljani bo imel tekom tega meseca na razpolago nekaj vagonov drva (največ bukovih) po 900K za desettonski vagon franko namembna postaja. Prebivalstvo, katero na to blago reflektira, se pozivlja, da naznani svojo potrebnostno ter namembno postajo do 25. t. m. na označeni urad. V prvi seji po imenovanem datumu upravne komisije Prehodno gospodarskega urada se bo izvršila razdelitev, pri kateri se bodo v prvi vrsti upoštevali najpotrebnejši sloji prebivalstva.

1. Mesarska zadruga v Ljubljani naznanja, da se bodo preizkušnje za vajence oziroma za pomočnike vršile v petek dne 28. marca 1919 v Mestni klavnici. Pričetek ob 2. uri popoldne. Izpričevala in druga potrebna pojasnila je prinesiti s seboj.

1. Čebula. Večja množina čebule je na prodaj pri Kogovniku, Udmat št. 13.

1. Čegava je košara. Dne 16. svečana sta dva neznana moška v neki hiši v Škofji ulici odprla z vitrihom stanovanje in hotela krestiti. Ker so se v istem času vračale stranke domov, sta tatova pobegnili in pustila v sobi košaro, čie lastnik je neznan. Lastnik košare se pozivlja, da se zgloši v kriminalnem oddelku policijskega ravateljstva v sobi št. 15.

## Politična kronika.

p. Politično gibanje jugoslovanskega ženstva. Dne 9. marca se je vršila v Belovaru ženska protestna skupščina proti italijanski okupaciji in nasiljem. Nastopilo je več govornic in so navdušeno sprejeli znano resolucijo. V poročilu o tem shodu piše »Hrvat«: »Resno pojmovanje organizacije in zavest, ki je vodila vse, je mnogo jačja, nego smo bili vajeni pričakovati od gibanja žen. Njihovo navdušenje je bilo enako stvarno kakor tudi razpravljanje. Skupščina je bila najboljša apologija in dokaz, da morajo in hočejo naše žene poslej trajno sodelovati v našem javnem in splošno narodnem življenju. Vsak državljan in vsak rodoljub more v vsem tem gibanju videti le nov prirastek naše narodne energije in dela, narredkka in uspeha.

p. Don Ante Jagić, profesor katoliškega bogoslovja ter upravitelj semenišča »Zmajević« v Zadru, je ušel Italijanom in prišel v Zagreb, odkoder je skupaj z drugimi člani državnega veča odpotoval v Belgrad; pristopil je »Narodnemu klubu«.

p. Srbsko društvo Rdečega križa. O delu srbskega Rdečega križa začasa vojske poroča v »Epohi« njegov predsednik Borisavljevič. Društvo je delovalo v bolnišnicah, med ranjenci in bolniki, preskrbovalo in delilo je hrano najrevnejšemu prebivalstvu, dopisovalo je glede padlih, ujetih in pogrešanih itd. V kratkem otvori društvo več novih bolnišnic za ranjene in bolne vojake ter ustanovi sanatorij za je-tične častnike in moštvo.

p. Prevos Surinovega pepela v domovino. Truplo pok. Frana Supila je bil dal

njegov iskreni prijatelj in zaščitnik, urednik »Timesa« Steed, sezgati v krematoriju ter pepel shraniti. Ta pepel prenesejo sedaj na slovesen način v domovino.

p. Hrvatska krščanska delavska zveza je minulo nedeljo zborovala v Zagrebu. Zbora se je v imenu slovenskega delavstva udeležil L. Gostinčar.

p. »Jadran« ustavljen. Na zahtevo splitskih italijanašev je okupacijska oblast ustavila katoliški devnik »Jadran« v Splitu.

## Po svetu.

s. Angleži so strogi. Iz Kolina poročajo, da so Angleži v okupiranem ozemlju, kar se tiče morale, zelo strogi. Nekaj mladih deklic, ki so v predmestju nekoliko opite prepevale in razgrajale, so zgrabili in jih zaprli za 48 ur. Nobena prošnja ni nič pomagala, tudi niso dovolili, da bi plačale kazen v denarju. Dva hišna posestnika, ki sta sprejela pod streho ženske dvomljive vrednosti, sta dobila dva mesca zapora in morala plačati 500 mark kazni. Ženske dvomljive vrednosti romajo kar po vrsti v zapor ali pa jih izročijo zaravstveni policiji.

s. Poveljniki nemških podmornikov pred sodiščem. Iz Londona javljajo, da je preiskovalno poverništvo nabralo o delovanju nemških podmornikov toliko obtežilnega materijala, da lahko posadijo dvajset poveljnikov nemških podmorskih čolnov na zatožno klop. Sedem poveljnikov je obdolženih tako, da se bo glasila obsodba na smrt. Kazenski predlog bo predložen mirovni konferenci. Oni poveljniki, ki so zbežali v nevtralne države, ne bodo usli, ker bo ententa prosila te, naj jih izročijo.

s. Ogromni brzojavi. Pariški dopisnik »Timesa« je poslal povodom atentata na Clemenceauja o tem dogodku svojemu listu ogromno brzojavko, ki je obsegala 3600 besed. Od ostalih dopisnikov je prejel »Times« o tem dogodku 15.000 brzojavnih besed. Če pomislimo, da so bili vsi brzojavi poslani pod »nužno« in da se v tem slučaju plača za vsako besedo 75 centesimov, je lahko izračunati, koliko stroškov je povzročil atentator na Clemenceauja »Timesu«.

s. Tintoretto v Monakovem. Nihče ne zna današnji svetovni položaj izkoristiti tako kot Italijani. Neki mantovski list se danes s strastjo zavzema za to, da naj Italija zahteva še osem Tintoretijevih slik, ki se bote nahajajo pri Monakovem, ker so bile baje v letu 1630. ugrabljene v vojvodski palači v Mantovi. Gre najbrž za ciklus Gonzaga, to je šest slik od Tintoretija, ki se nahajajo danes v Monakovem. Slike so res iz Mantove, a se nahajajo že par sto let v posesti rodbine Wittelsbachov. Že leta 1748. je bil ta ciklus omejen. Slike so bile last vojvode Karla mantovskega, ki je vzel slike na svojem begu leta 1706 s seboj v Benetke in jih je baje prodal leta 1709 vojvodi letarinskemu. Ker med Bavarsko in Italijo ni bilo nikdar nobenih bojev, je gotovo, da slike niso prišle po nepošteni poti v njih nosilce.

s Sejmi sužnjem v Maroku. Čeravno jo ponehali lovi na sužnje, vendar je še dandanes središče te sramotne kupčije Marokeš. Človeško blago ne dobe danes čez morje, ampak potem karavan iz zuzke in tafiletske pokrajine. Kupčija se vrši v mestnem delu »drogerijskih trgovcev«, kjer jih prevzamejo tako zvani »dellals« in jih priporočijo svečano varstvu Sidi ben Abesu, ki je mestni patron in prosijo po prečitaniu prve sure korana Alahove pomoči. Nato se sklene pogodba pred nekim notarjem »adoul«. Cene so odvisne od starosti, spola in zmožnosti osebe. 24 letnega moža je videla francoska zdravničarica Ledy prodati za 64 mark. Za ženske plačajo bolj visoke cene. Deklice od 10 do 12 leta stanejo 500—600 mark in ženska, ki razume kuhati, je vredna do 2000 mark. Če suženj ne ustreza pogojem, tedaj se lahko kupčija v teku šestih tednov razdere. Kupci peljejo svoje sužnje pred podkralja, ki je bil dovolil to kupčijo. To je bil zaukazal že Muley Hafida. Pod njegovo vlado so bile prodane v velikem številu tudi bele žene. Ker je prišlo zato mnogo pritožb, da je zaukazal sultan, da se smejo zanaprej prodajati samo zamorci in mešanici. Del od teh kupčij je dobil tudi sultan, kar mu je prinašalo obilnih dohodkov. Marokanski haremi so številni. Imenovana zdravničarica je videla hareme s 1500 in več ženami. Vsak malomeščan ima po 20 žena; kdor nima nobene sužnje, sanja samo o tem, kako bi si jo kupil. Sultanov harem je nekaj takega, kar presega vsako fantazijo. Poleg žena, ki prebivajo pri njem v Fezu, ima še 3000 žena v Marokešu kot rezervo. Njegov harem v Marokešu ima posebno organizacijo. Vsako mesto, vsako pleme je dolžno plačevati sultanu tribut v ženah, ki so razdeljene po deželah v različnih paviljonih. Vsak kadi, ki je razžalil svojega gospoda in se mu hoče zopet prikupiti in dokazati svojo lojalnost, mu pošlje po trop žena svojega rodu, da celo lastne hčere pogosto. In tako se dogaja, da se število teh rekrutinj množi za zidovi harema od dne do dne, in jih reši samo smrt, zakaj sultan ne proda nobene sužnje, le poroči jih tu pa tam s svojimi dobri prijatelji. Poleg teh suženj, ki so nekeke gospodarice v haremu, pa se nahaja še cela vrsta sužnjic, ki kuhajo, čedijo in strežejo favoritkam. Po postavi se smejo sužnjice zopet ponuditi v prodajo, kar se pa navadno izvrši s tolikim uspehom, ko boj med železnim in glinenim loncem. Marokanci zaničujejo ženo. Ona ima samo denarno vrednost. Ljubosumnje mu je tuje. On kupi sužnjo in jo proda dalje, če mu kaže kupčija, ko naši spekulant. Na ta način ženske moralno silno trpe. Delajo nič ne, če niso prisiljene v to. Delajo si toaletto, ščebetajo in se prepirajo. So popolnoma brez vsake izobrazbe, prav po marokanskem izreku: »Ne pusti hčere na teraso in ne uči jo bratit!« Ne ve ničesar, ne pozna življenja in izve o svetu samo toliko, kolikor izve od židovskih obiskovalcev, ki edino smejo tu pa tam v harem, ki pa so po večjem tako nevedne, ko ženske v haremu same. Tu imajo Francozi še veliko polje za civilizacijo in reformo. Naj pomagajo tem najsižibkejšimi med šibkimi in naj jih dvignejo k dostojanstvu

človeka. Sicer pa, kako naj se zgražamo. Saj smo mi vprizarjali hujše suženjstvo in hujše kupčije v znamenju civilizacije in svobode. Še pred Marokanci nas mora biti sram.

s Nemški prestolonaslednik. Holandec Parkerson je imel daljši razgovor z bivšim nemškim prestolonaslednikom, ki ga opisuje: »Spremil sem prestolonaslednika v njegovo sobo. Mal prostor je to, skoraj podstrešnica. Eno samo okno in še to deloma zakrito s staro ruto. In spi prestolonaslednik v ozki, prastari postelji. Dve stari posteljni zagrinjali, nekaj polomljenih stolov, dve mizi in zelo majhna mizica, to je edina sobna oprava. Dejal mi je, da peč greje pogosto tako slabo, da mora iti v posteljo, da se izogne mrazu. Prestolonaslednik je tudi dejal, da je bil zelo vesel, ko je slišal, da njegov oče cepi drva. »Jaz delam tu pri nekem kovaču podkve. To je edino gibanje in zabava, ki jo imam. Ko je začela vojska, sem bil nje nasprotnik. Povedal sem nemški vladi, da bo Anglija vkorakala v Nemčijo, pa mi niso verjeli. Vedel sem že vnaprej. Potoval sem mnogo in sem bil šest mesecev v Indiji. Poznam moč angleške organizacije, imam prijatelje na Angleškem, sem Anglijo vedno čislal in ni bilo po moji volji, bojevati se z Anglijo. Moja misel je bila, zabraniti vojsko, vložiti eno tretjino angleškega kapitala v našo industrijo in eno tretjino našega kapitala v angleško industrijo. Toda mi bi dobili vojsko takoj prve mesce leta 1914, če ne bi bile napravile vodilne osebe mnoge pogrške. Zato sem hotel miru. Bil sem vedno pripravljen, dati Alzacijo Loreno nazaj in se z Anglijo pogajati za naše kolonije. Toda niso me poslušali. Ostal sem tiho in posledice so prišle.«

s Mučenik ljubezni do bližnjega. Na Havajskih otokih je umrl Josip Dutton na gobavosti, tako poročajo »Katoliški misijonik«. S tem je končalo pravo junaško življenje. Brat Josip Dutton je bil iz zelo ugledne protestantske rodovine v Uniji in so ga izvrstno vzgojili. V državljanski vojski je služil najprvo kot navaden vojak, a se je odlikoval s tako hrabrostjo, da so ga odpustili kot stotnika. Pozneje je vstopil v železniško službo. Življenje mu je zelo dobro kazalo, lepa bodočnost se mu je obetala. Let. 1889. je pa prestopil h katolicizmu, živel je najprvo v nekem dominikanskem samostanu, pozneje pa v trapistovskem. V samostanski celici je čital življenje patra Damiana in to je bilo odločilno za njegovo življenje. Niti trenutek se ni bal gobavosti in njenih posledic; študiral je medicino, zapustil domovino in se podal na samotni otok gorja, kjer ga je vpeljal v službo pater Dargian, že sam plen boleznih. — Skoro 25 let je ostal »brat« Dutton med gobavimi. Skupaj z brati Pi-jeve družbe in s sestrmi frančiškankami je stregel nekdanji častnik z junaško potrpežljivostjo ubogih bolnikov. Vsako jutro si je oblekel modro suknjo in površnik in je šel tja, kjer je rekel, da je njegova delavnica; v leseno stavbo z verando, kjer je stala vrsta klopi in nekaj skled s toplo vodo. Od vseh strani so se privlekli uboge izsesane postave in so se vsedle po klopih. Brat Dutton je pogumno in potrpežljivo

pral njihove rane, jih odel z novimi ovoji in obliži; za vsakega je imel prijazno besedo. Temu je podaril cvetlico, drugemu je preskrbel udobnejši stol, da se je odpočil, drugega je podpiral z blazino itd., sploh, naredil je vse, da bi nesrečnikom življenje vsaj nekoliko omilil. S posebno vnemo je skrbel za nesrečne otroke kanakov — kanake imenujemo domačine vseh otokov Velikega oceana, torej tudi domačine Havajskega otočja —; kajti če jih je napadla strašna bolezen, so jih zapodili starši iz hiš, prepustivši jih bolečinam in domotožju. Prav po otroško se je nekdanji stotnik zabaval z njimi, izmislil si je vsakovrstne igre, zlasti prav vesele vrste, da je bodril in tolažil uboge pohablence. — Skoro 25 let je vstrajal, v bedi in trpljenju, na otoku Molohaj. To je eden Havajskih otokov, kamor pošiljajo vse gobave, da drugih otokov preveč ne okužijo. Tu je umrl tudi on kot žrtve bolezni, proti kateri se je toliko časa boril. Začuden je čital moderni svet o požrtvovalnem življenju patra Damiana in ga je hvalil na najlaskavejši način. Enaka čast gre pač tudi njegovemu nasledniku Duttonu, ki je hotel in trpel ravno isto.

s Indijanski »umetniški koledarje«. Muzej za kulturno zgodovino v Newyorku je razstavil pred kratkim indijske umetniške koledarje. Ti značilni, za indijsko kulturo zelo zanimivi dokazi, so iz Dokola rodu Sioux, napisani s podobami na kožo bivolov, ki so zvezane v eno vrsto in katerih vsaka označuje eno leto. Zaznamovane let se pri Indijancih ne vrši potom letnih števil, ampak na ta način, da zaznamujejo kak pomemben dogodek, ki se je zgodil v zimi dotičnega leta. Indijanci sami menujejo koledar »Pisanje zimskega štetja«. Ti indijanski koledarji so redkost in newyorški muzej ima zdaj eno celotno kroniko te vrste, od dveh drugih pa samo posamezne dele. Nekatere teh kronik posezajo daleč nazaj, nekatere celo v l. 117. V teh indijanskih koledarjih je najti sledove ameriške zgodovine, kot so si jo predstavljali Indijanci. Tako so leta 1779. in 1781. označena kot zime koz. Leto, v katerem je bilo potemnilo sonce, se imenuje ko zima, ko je šla mimo »zvezda z velikim šumom«. Ko je predsednik Zedinjenih držav podpisal zakon, po katerem je bil umor Indijanca kazniv, govori kronika o zimi, ko »ded njih umor ni priznal ko postavo«. Ko je bil umorjen predsednik Mac Kniley leta 1902., so zaznamovali leto: »Zima pradedovega umora«. Ko so speljali Evropejci železnico blizu središča Ogalala Indijancev, so zapisali tožno: »Zima železnice Ogalala in umorite jih.« Če bi vprašali Dokota Indijanca po rojstvenem letu, ne bo rekel morda 1853, ampak »leto debelega snega«, ne leto 1889, ampak leto »mesečnega mrka«.

s Odvažna duhovitost. Znano je, da je Clemenceau oster porogljivec, okruten proti žrtvi, a tudi proti samemu sebi. Ko je prišel po atentatu domov, je dejal pri sobnim: »Videl sem tega človeka, ko je tekel za kočijo, in sem pomislil: ta človek je nespreten, ne bo me zadel, a motil sem se.« Ko je slišal, da ga je indijski poslanik povabil v Indijo na lov na tigra, je dejal

»Poslanik je samo pozabil povedati, da sem ta tiger jaz!« — Generalu Mordace, ki ga nagovarja neprestano, da naj bo oprezen, odgovarja redno: »Ali mislite, da sem dete?« Clemenceau se ne boji revolucije, a se silno boji prehlada. Ko je v Strassburgu obiskal vse cerkve in židovsko tudi, je dejal: »Židovsko vero sem izbral.« — »Zakaj?« — »Ker ta edina dovoljuje, da obdržim v nji klobuk na glavi.«

**s Največji hidroplan.** Največji hidroplan na svetu je dograjen v Rockaway Parku (Long Island) in je že imel nekoliko pozluskovnih poletov z vrlo dobrim uspehom. Gorenje krilo je dolgo 38 metrov, široko je tri metre in 65 centimetrov, gorenje krilo je oddaljeno od dolenjega za 3 metre in 65 centimetrov, vijak je dolg 21 metrov. Poleg vsega tega pa se more hidroplan dvigniti v nekaj minutah do 600 metrov višine.

**s »Social workers«.** Tako kot se more pri nas izučiti inženirstvo, tako so v Ameriki posebne šole za one, ki se hočejo posvetiti socialnemu delu človekoljubja. Te šole, ki jih more obiskovati samo oni, ki pohaja na univerzo, so osnovane na temelju praktičnega poučevanja. Dajejo se naloge: Kako bi se mogel odstraniti ta ali oni nedostatek. Iz te šole pridejo zelo dobri voditelji javne dobrodelnosti, ki se bri-gajo za ureditev v življenju tvojih delavcev, za uničenje alkoholizma, za od-lavce otrok itd. — Za vse to skrbijo prak-tično in ima njih delo veden uspeh.

**s Politik John Clines.** John Robert Clines je ena najinteresantnejših osebnosti, ki jih je zadnja vojna spravila na površje. Njegov oče je bil siromašen dela-vec z veliko družino, ki se je s težavo ri-nila dalje. Zo je imel Robert deset let, je moral že delati. V 17. letu se je naučil čitati. To znanje mu je nosilo en »penny« na teden, to je nagrada, ki so mu jo dajali trije slepci, da jim je bral časopise. Po-zneje, ko je obiskal razne sestanke, se je učil izražati jasno in z uspehom. Will Thorne ga je pozneje učil govoriti in uga-jal mu je toliko, da ga je poslal na vse sestanke, ki jih je on skliceval. Najzani-mivejša epizoda iz življenja mladega po-litika je bila, ko se mu je posrečilo dobiti neko stavko s pomočjo Shakespearea. V Brutonu je bil buknil štrajk apnarjev. Lastnik podjetja se ni hotel razgovarjati z »intriganti in nevedneži«. Clines se je zvit spoznal z lastnikom, ki se je izdajal za učenega Šekspirijanca. Toliko ga je očaral, da ga je lastnik povabil na obed. Pri obedu je Clines govoril in govoril in nazadnje deklamoval celo dejanje iz »Romea in Julije« brez besede o stavki do črne kave, a ko so prišli na likerje, so do-segli sporazum glede stavke.

**s Zakopano Goethejevo pismo.** Neko Goethejevo pismo čaka svojega vstajenja v temeljnem kamenu gradu »Lepi vrh« pri Stolpenu. Ta grad je dal sezidati pl. Quamdt, prvi predsednik l. 1828. v Draždanu ustanovljenega saškega društva umetnikov, in takrat je stopil v zelo ozke stike z velikim nemškim pesnikom. V letu 1829. je dobil Quamdt za letovišče posestvo Dittersbach pri Stolpenu, kjer je po-zneje sezidal omenjeni grad v krasnem

aristokratskem slogu. V nemirih l. 1830. mu je pisal Goethe pismo, v katerem ga vprašuje v skrb, če bo on na svojem posestvu varen. To pismo je zelo čislal, pokazal ga je samo dvema osebama, dal ga potem v steklen cilindar in ga leta 1831. položil v temeljni kamen novega gradu. Kdaj bo prišlo pismo zopet na svetlo, sa-mo Bog ve.

**s Wilsonovo stanovanje v Parizu.** Neki pariški list prinaša fotografije in opis opreme, ki je namenjena Wilsonu za časa njegovega drugega bivanja v Parizu. Stanovanje je v hotelu »Bischhoffsteine«, ki je last Francisa Etroiseta. Oprema ima poleg kopelji in drugih pritliklin, češ velikih sob, spalno sobo Wilsonovo, spalno sobo za njegovo ženo, sobe za telefoniste, budoar za gospo, pisarno za Wilsona in sprejemno sobo. Oprema je obilna, okusna in umetniško izbrana. Vse sobe so polne samih originalov neprecenljive vrednosti, Rubensa, Van Goy-a, Watteau-a, Dela-croix-a in drugih. Stropi so polni fresk, zaves od najfinejših čipk. Budoar gospe Wilson je kot dražesten čudež iz pravljice, a stene kopelne sobe so iz čistega porcelana. Na kratko: Niso si mogli za-misliti lepšega bivališča za odmor po težkem delu.

**s Boj proti »boljševiki« plesi v Angliji.** V plesnih zabaviščih v Londonu so zavladali boljševiki plesi: »fox-trott« in »jare«. Proti tem plesom ja začel boj kongres londonskih plesnih učiteljev, ker ti plesi pretijo, da uničijo fino kulturo par-ke-rov. Ti plesi so divje udarjanje s peta-mi in vrtenje v krogu, da se vse meša. Ob plesu zveni vsa dvorana od ropota z no-gami, a glasba se nadkriljuje ta šum. Za-stopnik londonskih plesnih zavodov Mr. Thaw je izjavil, da je »Tango« še idealen ples nasproti »fox-trottu« in »jaru«. Tango prikazuje lepe linije in mu ni mogoče od-reči neke estetike, med tem ko »boljševi-ški« plesi spominjajo na ples mornarjev v predmestnih krčmah. V tih plesih ni no-bene enotnosti, ker pleše vsak plesalec »po svoje«. Kongres plesnih učiteljev je sklenil, da se bo z vsemi močmi boril proti tem plesom.

**s Tovarniške sirene v Parizu.** Vojna je prinesla marsikaj s seboj in med drugim tudi molk pariških tovarniških siren. Zračni napadi, dejstvo, da so vojaške oblasti uporabljale sirene za posebne signale, so dali povod, da so morale dolgo molčati. Pariz je bil vedno krasno, a vedno šumno mesto. Ko so peke tovarniške sirene po trikrat na dan, je bil to tak šum, da je spreletel človeka leden mrz. Ko je kon-čala vojna, so sirene pričele znova vrešča-ti, a Parižani jih niso bili več navajeni, za-to so se pritožili proti temu, da bi imela kopica tovarnarjev pravico vznemirjati s tem piskanjem vso okolico. Pritožba je vložena in podprta tako, da ni dvoma, da bodo morale sirene v kratkem vtihniti popolnoma.

**s Dviganje ladij.** Mnogo ladij, potop-ljenih na dno morja, bodo poskusili zopet dvigniti na poseben nov način, in sicer s pomočjo balonov, ki se dajo napolniti s plinom v poljubni množini. Potapljači bo-do šli v vodo, spravili balone skozi odpr-

tine v z vodo napoljene ladjine prostore, tam bodo napolnili balone s plinom tako, da bodo ti zavzeli ves dotični prostor v ladji in na ta način izrinili vodo, ladja bo postala lažja in mogoče jo bo dvigniti na lahek način.

**s Bradata žena.** V Boulogne-sur-Mer je umrla gospa Lestienne, slovita bradata žena Francije, v starosti 85 let. V njenih mladih letih je vzbujala veliko senzacijo v panoramah, ker se je kazala za denar, pozneje pa je postala samostojna in je otvorila slaščičarno. Nosila je svojo brado proti francoski modi razdeljeno počesano, tedaj takozvani »kajzerbart«. Ob priliki njene smrti so konstatirali, da je število žena z brado v Franciji zelo padlo.

**s Ponarejeni dvestokronski bankovci.** Po Nemški Avstriji kroži vse polno po-narejenih dvestokronskih bankovcev. Av-stro-ogrška banka je zato razpisala 5000 kron nagrade za onega, ki bi pripomogel priti na sled ponarejevalcem denarja.

**s Španska bolezen v Parizu.** Na Fran-coskem še vedno ni pnehala španska bo-lezen. V Parizu je bilo zadnji teden 358 mrtvih.

**s Letnice bivših cesarjev Karla in Vi-ljema.** Bivši cesar Viljem: rojen l. 1859, leta 1918. je bil star 59 let, prestol je za-sedel leta 1888., vladal je 30 let; skupaj 3836 let. — Bivši cesar Karel: rojen leta 1887., leta 1918. je bil star 31 let, prestol je zasedel leta 1916., vladal je dve leti; skupaj 3836 let. — 3836 : 2 = 1918, ko sta oba izgubila prestol.

**s Sale.** Času primerno: »Kako čudo-vito fine kavalirje ima baronesal In koli-ko!« Druga: »Kaj hočete? Da se socializi-razo tudi ti?« — V avgustu l. 1918. je neki polkovnik v Nemčiji pregledoval nove ba-taljone in vprašal pri ti priliki tri nove rez-ervne častnike to in ono, nazadnje tudi, kakšen poklic imajo v civilu. »Bogoslovec sem, gospod polkovnik.« je dejal prvi. »Tako, hm, dobro,« je odgovoril ta. Drugi: »Tudi bogoslovec, gospod polkovnik.« Polkovnik je pogledal debelo, obraz mu je obilila rdečica. Zamrmal je nekaj, česar ni mogel razumeti nihče. Iskal je tolažbe pri tretjem. »In kaj ste Vi, gospod poročnik?« Usoda je hotela, da je tudi pod tretjo vo-jaško suknjo tičal bogoslovec. Tu pa je bil ogenj v strehi. »Ti pro . . .« je izustil zelo dolgo nemško kletev, sestavljeno iz naj-manj petih zložen, »ali sem polkovnik ali sem škof?« Vedno nobela. »Ali greš danes v gledališče?« Danes igrajo Šekspir-jevega Beneškega komercialnega svetni-ka. — Orožnik: »Kaj vi zopet bera-čite tu?« — »O, ne! Jaz samo nabiram podporo za brezposelne.« — Viden v zrok. »Še enkrat moram v gostilno na-zaj.« — »Kaj, ali ste pozabili dežnik?« — »O, ne, ampak vžigalice.« — Sredstvo. Kmet pravi kmetici, ki hoče namazati vrata z mastjo, da ne bi škripala: »Pusti, Neža, naj škripljejo, da bodo mislili na-ležni meščani, da nimamo nič masti.« — Času primerno. »No, Berta, ali te tvoj mladi mož še vedno kliče »princezi-nja« in »kraljica mojega srca« ter z dru-gimi sladkimi imeni.« — Berta: »Ah, kaj šel kliče me vendar »poverjenica« in predsednica mojega srca!«

s Sentimentalna politika. Grki bodo predložili mirovnemu posvetu prošnjo, da vrnejo Carigrad Grški. No, to je bolj pobojna želja, kot pa resna zahteva. Če tudi ta zahteva nima podlage za uspeh, interesantna je zaradi upornosti, ki jo je grški narod ohranil skozi vse dobe. O tem je ohranjenih mnogo legend, katere pripoveduje »Times«. Vsak Grk pozna legendo o nekem duhovniku, ki je izginil v zidu, ko so vdrla Turki v cerkev sv. Zofije in se bo prikazal zopet tedaj, ko se bo v ti cerkvi nadaljevala ortodoksna maša. Druga legenda pripoveduje o svetih relikvijah. Po ti legendi je ukazal angel, naj se odnese iz cerkve relikvije v tri ladje. Ladje so se potopile blizu Ausine, kjer vlada še ob najhujšem viharju največja tišina. Podmorski toki se premikajo neprestano in nosijo svete relikvije s seboj. Ko pridejo na kraj, tedaj pride osvobodjenje Carigrada. Tretja legenda pripoveduje o monahu, ki je pekel sedem ribic, ko je prišla vest o napadu. Monah ni verjel in je delal, da ne bo verjel, dokler ne ožive pečene ribice. Ni izrekel tega, ko so pečene ribice skočile in pobegnile. Ribice žive še danes v nekem jezeru pri Carigradu in čakajo dne osvobodjenja, da se vrnejo in dajo speči.

## Matere!

Miroven posvet, ki v svoji ledeni počasnosti nima primere, se bliža svojemu koncu. Rezultat vseh naših želja, okoličin, ki so se nakopile, in slutenj je, da smemo biti veseli samo za eno — da živimo. Naše besede so glas otroka, ki ne sme govoriti, kadar so »veliki« zraven. Naši sodniki so rablji. Kdor bi sodil pravično, je izločen.

Tako čakajo naši begunci, ki bi se radi vrnili pod oljke in trte na solčni jug. Tako ginejo naši ujetniki po italijanskih taboriščih in zaman sanjajo o domu. Tako živijo po naših vaseh ljudje, izločeni od slovenskega debla, od naše kulture, od svojih bratov in sester, obsojeni v obup in pogin.

In ko čakamo zadnjo besedo, se kažejo obrisi, ki nas navdajajo s strahom in nam jemljejo vsako upanje, ne samo v sile, ki danes reprezentirajo gospodarje zemlje, ampak v človeštvo sploh. Pesti se nam stiskajo in nehoti se obračajo naše duše na vzhod.

Kaj bo? Naše matere naj govore!

Ve matere, ki ste vzgojile svoje sinove v trpljenju, ki so jih vam iztrgali skozi štiri leta, vedli z njimi ko z živalmi in jih tirali v gorje in smrt, kaj boste rekly? Ve matere, katerih sinovi so pohabljeni, ve matere, kateri hsinovi so mrtvi in leže na Krasu in v Brdih, v okolici Tolmina in Kobarida, ali boste pustile, da bodo ležali grobovi vaših dragih na tujih tleh, da ne boste mogle romati nanje?

Matere! Ali ste slišale? Vaši sinovi trpijo v italijanskem ujetništvu grozne muke. V vlagi in mrazu, v lakoti in nesnagi so obsojeni, da čakajo do tedaj, da se izvrši nad delom našega naroda največje hudo delstvo. Vaši sinovi jedo prvo pomladansko travo, da si utesijo glad. Vaši sinovi v italijanskem ujetništvu kop-

ljejo iz tal meso crknjenih konj in ga uživajo.

Vaša srca, matere, ne smejo ostati mrzla, ker je nevarnost, da pride pod laški jarem tisoče in tisoče mož, žena in otrok, ko se igrajo s krvjo in trpljenjem vaših sinov, grdo in ostudno. Iz vas mora vzcvetiti ideja nove zedinjene Jugoslavije! Poslušajmo, kaj pravi D'Annunzio: »Naj bo sklep kongresa kakršenkoli, Dalmacija ostane naša, ostane zemlja in vera Italije. Konflikt ne more biti končan, razen po zakonu naše zmage. Sicer bo trajal in trajal, dokler ta zakon ne bo vsiljen barbaru!«

Na srce si nam govoril, d'Annunzio! Da! Naj bo sklep deseterice kakršenkoli, Goriška in Trst, Reka in Dalmacija ostanejo naši, bolj naši kot kdaj poprej. Danes jih znamo ceniti. Spor more biti končan le po zakonu naših pravičnih zahtev. Da bo končan tako, leži v rokah naših žena in naših otrok. Ni se nam treba bati Evrope!

F. B.

## Ob uri duhov.

Pred palačo na »Quai d'Orsay« stoji občinstvo, kočije in avtomobili, fotografii in vojaki; časnikarji se ozirajo v okna in stopicajo z noge na nogo...

Palača je živa. Sestdeseterica zboruje v dvorani »de l'horloge«. Predsednik, ki sedi tik pod uro, govori z rezkim, mrzlim glasom.

Ledeno sijejo obrazi, dolgočasje je sedlo med nje. Gre namreč za kosček zemlje, za neznan naredič, ki nima ne bankirjev, ne ladij in komaj deseterico vojnih dobičkarjev in katerega četrtina je v ti vojni že itak izkrcavala...

Dva ali trije ljudje v dvorani so razgreti. —

»To je krivica!«

Nihče se ne zgane. Pač, eden je planil, dva sta planila...

»Kakšna krivica?« Siv in dostojanstven stoji. Skoraj vljuden, lahek smeh mu je zasenčil sive brke... Naenkrat so brki izginili, poteze na obrazu so se ugladile, iz civilne suknje je vzrasla nemška vojaška uniforma, general Hoffmann je zarožljaj s sabljo...

Ura nad predsednikovo glavo je tikala. Nihče je ni slišal, ne videl. Kazalec sta se pomikala na dvanajst v svarečo pretnjo.

Wilson se je dvignil in zapustil dvorano.

»Tigra« govori znova. Njegove besede so prebudile dvorano, ki gleda predramljeno. General Hoffmann se je pomiril.

Kazalec na uri sta se pomaknila na dvanajst — v uri je zdrknil.

Kot bi to storili na tajen ukaz, so se dvignili vsi, poklonili se nemo in odšli drug za drugim, brez kvi v Boji.

Nato so se prikazali mrči, glava ori glavi, krvavi, blatni, trutni in gladni, a culari in v verigah, jetičji in ogoljufani za svobodo... Žene, otroci, vojaki... Nihče se ni ustavil; vsi so šli mimo s tihim nasmehom na ustnicah.

Stednjč je vstopil Lenin in se vsedel na predsednikovo mesto. Poleg njega je

sedel Trocki, ki je stisnil Liebkechtu roko... da, tudi Liebkecht je bil zraven in Roza Luksemburg tudi in še mnogo drugih iz vseh delov zemlje, s turbani in ruskimi kučkanami ter s klobuki.

Poklonili so se nemo drug drugemu in se nasmejnili tako, kot se smeje zmagovalci...

Lenin si je pomel roke, vstal in spregovoril:

»Nadaljujmo! Kje smo bili ostali...?«

Zdi se mi, da te težke sanje niso sanje.

France Bevč.

## Dogodljaji iz življenja slavnih umetnikov.

Profesor na dunajskem konservatoriju Rudolf Frišhof je izdal knjigo, kjer popisuje, s kom vse je v življenju govoril itd. Zvezda za zvezdo se vrsti in v nobenem modernem filmu ne bi mogle pisane postave sproveda slediti druga drugi hitre, kakor slavni in zanimivi ljudje, ki jih postavlja Frišhof pred nas. Govori nam o Adelini Patti, Pavlini Lucca, Kristini Nilsson, Lili Lehmann in drugih slavnih pevkah, ki jih je bil srečal v mladosti, o Listu in Rubinsteinu, ki jih je videl in slišal kot doček, o Edvardu Griegu, ki ga je bil spoznal na nekem koncertnem potovanju po Skandinaviji, o nam že znanih Brahmsa in Brucknerju, o kralju violine Joahimu, o kiparjih in slikarjih, o pisateljih in pesnikih. Pri tej obilici seveda posameznikov ne more popolnoma opisati, včasih vidimo samo mimoidočo senco in sled spomin. Iz vseh slik pa odseva goreče navdušenje za umetnost in razumevanje umetnosti, iz vseh kotov nas pozdravlja to dvoje.

Z Adelino Patti, ki preživi zadnja svoja leta na lepem posestvu v Wales, Frišhof ni samo znaa, ampak tudi v seboju. Odkar se je poročila z barenom Cederströmom, je niso mogli več pripraviti do tega, da bi se enkrat nastopila. Tudi ko so ji ponujali tri milijone frankov za 50 nastopov v Braziliji, je odklonila. Kaka ponudba! Za en nastop 60.000 frankov! Ubogi naši umetniki! Biografične podatke o slavni pevki zaključuje Frišhof z dvema zgodbicama, med katerima je pač doba šestdesetih let. Že kot sedemleten otrok je nastopala Patti v ameriškanskih mestih v majhnih vlogah. Enkrat je bila s svojimi starši v mestu Cincinnati skupaj z »odraščenicami« umetniki, med njimi svetovno znani violinist Ole Bull. Skupina umetnikov je navadno skupno obedovala in enkrat je sedela Adelina poleg Bulla. Majhna primadona je imela vedno posebno ljubezen do šampanjca in je prosila Bulla, naj ji ga vendar malo natoči. Bull je bil pa mnenja, da to ne gre in ji je prošnjo odklonil. Odgovor: sedemletni otrok mu prisloni v znak jeze krepko zaušnico. Šestdeset let pozneje je bila v Rimu. Med obedom so govorili o muzikaličnih dogodkih. Dogodi se pa, da vpraša slavno umetnico njen sosed, zelo znan diplomat: »Ja, madam, ali imate Vi radi godbo?« Nesrečno vprašanje je povzročilo seveda glasno veselost; Patti, sicer skoro sedemdesetletna, a še vedno živahna, se je tako smejala, da



## Krvnikova vrv.

Roman. Spisal Aleksander Petöfi.

(Dalje.)

Govorila sva večkrat o preteklosti, ko smo bili še štirje: Kaspar Iliripi, moj sin, on in jaz; na to sva prešla na sedanjost, ko sva samo dva; on in jaz.

»Morda ostane končno samo eden in nazadnje še tisti ne več,« sem dejal pomislivo in v misli zatopljen sva molčala oba.

Živež sva donasala zdaj jaz, zdaj Janez iz bližnje, male vasice. Nisva imela mnogo dela, toda kar sva delala, sva delala skupno. Nisva bila več gospod in blavec. Od časa do časa sem šel tudi v mesto, kjer sem preživel večji del svojega življenja in kjer me nihče več ni poznal. Z velikim trudom sem poizvedel nekoliko o Ternjeju in njegovi družini. Ternjejeva žena in eden njenih otrok sta bila umrla že davno. Ljuba, ljubica mojega sina, je jokala za njim nekaj tednov in se potem čez nekaj mesecev poročila. Iz tega zakona je dobil Ternjej vnuka, ki se je prvi tega rodu učil rokodelstva.

Že petnajst let sva bila v gozdu.

Bil je vroč poleten popoldne. Zrak v dolinici je bil soparen. V komaj slišni daljavi je zagrmelo, grom se je bližal bolj in bolj. Nazadnje se je stemnilo, skoraj tako ko v noči... Dolinico je zakril črn oblak pred jasnim očesom neba. Nevihita je pričel. Blisk je švignil na blisk, gram je hotel raztreščiti skale in jih vreči v višino ter zakopati dolinico. Dež je bil, ko bi hotel v hipu odnesti dolinico...

Bil sem v svoji koči in sem čakal na Janeza, ki je bil par ur pred nevihto odšel v vas.

Končno se se odprla vrata; toda ni vstopil Janez, ampak človek, ki ga petnajst let nisem videl, a sem ga spoznal vseeno, ker sem radi njega molil skozi petnajst let.

Bil je Baltazar Ternjej.

Ni bil tako zelo plešast ko jaz. Toda njegovi dolgi lasje so bili beli ko moja brada. — Glavo je pokrival s širokim klobukom, na sebi je nosil beraške cunje.

»Zavetja pred nevihto iščem, dober dan!« je dejal, ko je vstopil.

»Zavetja? vsakemu prav rad, samo Baltazarju Ternjeju nek sem mu odgovoril.

»Vi me poznate?«

»Matija Anderlaki da ne bi poznal Baltazarja Ternjeja?«

»Kaj? Anderlaki...«

»Anderlaki, ki to išče dolga leta niti ni mogel priti na sled, ki si se pa zdaj našel sam, da storiš konec.«

»Maščuj se tedaj, če imaš pogum!« je zavpil in dvignil svojo gorjačo.

Jaz sem popadel v kotu soba še večjo palico in se vrgel nanj. Zbežal je: jaz sem tekel za njim. Nevihita je razsajala dalje. Bliskalo se je, grmeto, deževalo. Kaj me je brigalo to! Neprestano sem bežal za njim. Izruvana smreka, ki jo je podrl vihar in vrgla strelo, nama je zastavila pot. Stala sva si nasproti. Dva petinpetdesetletna moža sta se začela boriti... v strašnem viharju... v bližini gorečega drevesa. Tolkla sva se z najinima palicama, a sva

ju kmalu vrgla proč, videč, da ne opraviva ničesar. Planila sva drug na drugega. Zgrabil me je za grlo in me vrgel na tla; jaz sem prasknil z roko po njegovem obrazu in zadel eno oko, ki je pri priči izteklo. Ternjej je zatulil v svoji bolečini ko divja zver. Spravil sem ga pod se... zmečkal njegova prsa... iz ust so mu pritekale krvave pene.

»Ura tvoje smrti je prišla!« sem tulil, »ti boš umrl... ti boš zgorel... v plamene tega gorečega drevesa te vržem!«

Vlekel sem ga k gorečemu drevesu... še en sunek... in v ognju bi bil.

Tu sem se spomnil nekaj drugega.

»Ne, ne bom te zagnal v ogenj,« sem dejal. »Nekaj drugega bom storil s teboj, povsem nekaj drugega. Obesil te bom... na isti vrvi boš visel, na kateri je visel moj sin. Še jo hranim.«

Vedel sem, da mi ne more uiti, prej ko se vrnem. Bežal sem po vrv v kočo. Ko sem se vrnil, je ravno prišel Janez po hribu navzdol.

»Kaj delaš v tem viharju tu zunaj?« me je vprašal.

»Obežal bom,« sem dejal. »Baltazarja Ternjeja bom obesil. Glej, tu leži ko je dolg in širok, tak, ko se ga le morem želeči jaz, ki mi je uropal nevesto in sina.«

»Stoj, Matija!« je dejal Janez in me zgrabil za roko. »Stoj, jaz ne smem dovoliti, da postaneš krvnik... in vprašam te: katera kazen je za nesrečnika večja, smrt ali življenje?«

»Življenje,« sem odgovoril, »da, življenje. Puslim ga živeti. Hvala ti, prijatelj, da si me zgrabil za roko.«

Nato sem se obrnil k Ternjeju, ki je ležal na zemlji, ječal in jedva mogel sopsti... krvav... z razlitim očesom. S peklensko radostjo sem opazoval njegovo muko in mu dejal:

»Baltazar Ternjej, samo z enim tvojim očesom se zadovoljim, drugo naj ti ostane, da me boš lahko videl, ko se zopet najdeva... kajti, srečala se bova zopet.

26.

Zadnji moj prijatelj Janez je gotovo živel tako dolgo samo za to, da me je obvaroval umora, zakaj nedolgo po onem umoru je umrl, ko je doživel šestdeset let z menoj v puščavi. Že je deset let, kar sem sam, čisto sam.

Poleg mojega sina sem izkopal Janezov grob, tam počiva poleg onega, ki mu je bil tako skrben. In kje bom preminul jaz?... v ti koči ali pod prostim nebom, kjer me bo srečala smrt... Zakaj nikogar ne bo, ki bi me pokopal. Toda vseeno je: na zemlji ali pod zemljo... ne tu ne tam ne bo več bilo moje srce in vse bo dobro. O to srce, to srce! iz svojih prsi bi ga hotel vzeti, da bi ga videl, da bi ga opazoval, kakšen je ta košček mesa, ki objemlje neskončna svetovja sreča ali prokletstva in v katerem gori zdaj samo še ugašajoča zvezda — življenje.

27.

Pogosto sem šel v mesto, da bi poizvedel o Ternjeju. O Baltazarju nisem slišal ničesar; od njegove družine ni živel nihče več, razen onega vnuka, ki se je učil rokodelstva. Nestirpno sem čakal, da zraste; leta so pretekla in šest let po Janezovi smrti je postal iz dečka mladenič. Poiskal sem ga. Prišel je iz svoje delavnice, kjer je delal in me pogledal začudeno: kaj sem hotel od njega?

»Mladenič, pojte z menoj,« sem dejal.

»Kam?« je vprašal.

»Ne vprašujte, samo pojte.«

»Daleč?«

»Precej daleč.«

»Za dolgo časa?«

»Približno za en dan.«

»Toda jaz imam delo.«

»Pustite vaše delo.«

»Vendar bi rad vedel zakaj?«

»Da si ustvarite srečo.«

»Na kakšen način?«

»Na lahek način.«

»S pomočjo koga?«

»S pomočjo mene.«

»S pomočjo Vas, ha, ha, ha!«

»Zakaj se smejete?«

»Vam se smejem.«

»Naj bo; pojdite z menoj, če si hočete ustvariti srečo.«

»Kdo ne bi hotel tega, če je to res... toda, če me vodite za nos!«

»Kakšno korist bi imel od tega? Vi vidite, da nisem več otrok...«

»To vidim dobro.«

»Tedaj mi zaupajte.«

»Vaš obraz sicer ni zaupanja vreden, ali v božjem imenu! Vaše besede so tako lepe, da se mi ni mogoče ustavljati.«

Šel je z menoj v gozdno dolino.

»Kaj je to?« je vprašal, ko je zagledal obelisk na grobu mojega sina.

»Citajte napis in videli boste.«

»Moj sin... Vaš sin?«

»Da, moj sin, ki ga je Tvoj ded spravil na vislice.«

»Ha, za vraga!« je zavpil preplašen, »kako sem mogel verjeti temu človeku?... Zdaj se hočete maščevati, kaj ne?... ubiti me...?«

»Pomiri se,« sem dejal, »pomiri se; maščeval se bom, a ne s smrtjo, ampak na plemenitejši način. Pojdi v kočo in ne boj se... pojd!«

Trepetaje je vstopil.

»Tu sem; kaj naj storim?« je vprašal.

»Vzemi to lopato.«

»In potem?«

»Tu izkopljaj zemljo.«

»Čemu?«

»No vprašaj. Stori, kar ti rečem. Boš že videl.«

In pričel je kopati. Kopal je dolgo.

»Ha, zlatnik!« je zakričal.

»Poberi jih. Vse, vse. Ali veš, koliko je to?«

»Ne vem.«

»Več nego stotisoč goldinarjev. Ali veš čigavi so?«

»Ne vem.«

(Dalje.)

Izdajatelj konsorcij »Večernega lista«.

Odgovorni urednik Viktor Centič.

Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.